

grič s Kastelom in se ob pogledih na ladjedelnico in pristanišče vrnili k avtobusu.

Na nadaljnji vožnji preko rdeče Istre nas je presenetila dolina Raše, ki je s strmimi, golimi bregovi zajedena v apnenčasto planoto in ima široko, ravno dno, pokrito z močvirjem in zelenjem. Mimo rudarskega središča Raše smo se vzpenjali v premogovni revir, videli spodaj v dolini rudniško napravo v Krapnju in dospeli v Podlabin, kjer živo utriplje rudarsko življenje v povsem sodobnem naselju, medtem ko Labin vrh griča nad njim komaj še živi. Tudi v Labin smo se zapekljali, prehodili njegove samotne ulice med zapuščenimi starinskimi stavbami, ki jim ponekod razpoke zaradi ugrezanja tal nad rudniškimi rovi črtajo stene. Z vrha smo lepo videli mlado letovišče Rabac ob bliznjem zalivu.

S planote smo se spet spustili pri Kršanu v rumeni del Istre. V podnožju Učke in njenih obronkov se nam je kazalo obsežno Boljunsko polje, kjer je pred nedavnim ležalo Čepiško jezero. Zavili smo proti Plominu, ki čepi visoko v bregu nad Plominskim zalivom. Ob motelu Plomin se nam je odprla kvarnerska obala Istre, nasproti Velikih vrat se je razprostiral severni del dolgega otoka Cresa. Po slikoviti cesti, polni vijug, smo ob krasnih razgledih na morje pod seboj držali skozi znane kraje Brseč, Mošćeničko Drago, Medvejo, Lovran in Iko v Opatijo, kjer smo se ustavili za kratek oddih v nedeljsko živahnem letovišču.

Po večerji v Ilirski Bistrici smo se usmerili kar domov. Med vožnjo se je predsednik društva zahvalil za organizacijo, vodstvo in varno vožnjo, udeleženci pa so malo v resni, malo v šaljivi obliki povedali v mikrofonske vtise in misli o zanimivem izletu.

France Planina

POROČILO O RAZSTAVAH V GALERIJ

Loški muzej je pričel 18. decembra 1965. leta z rednimi občasnimi razstavami v novi galeriji privablja nove obiskovalce na loški grad. Na ta dan je bila v galeriji slavnostna seja občinske skupščine in hkrati sta bili izročeni namenu dve dvorani, poleg galerije še dvorana NOB. Prva razstava je z naslovom *Skofja Loka na starih slikah* pokazala občinstvu vse znane upodobitve mesta od prve znane grafike iz leta 1649 do prvih starih fotografij. Skoro vse slike in grafike so z

razstave prišle v zbirko, ki prikazuje podobno mesta in ki je bila po razstavi tudi deloma izpopolnjena. Razstavo je v januarju 1966 obiskalo 880 obiskovalcev, kar je za zimski čas zelo zadovoljiv obisk.

Od 5. februarja 1966 do 27. februarja je sledila razstava *del gorenjskih likovnikov*, kjer smo zabeležili že večji obisk, in sicer 1894 obiskovalcev. Razstava je bila deljena: istočasno so razstavljali svoja dela tudi v Kranju likovniki, ki niso člani Društva slovenskih likovnih umetnikov. V Škofji Loki so na dan otvoritve gorenjski likovniki ustanovili svoj pododbor društva, katerega ena izmed nalog je prirejanje v februarju vsakoletno razstavo del članov pododbora in tako spremljati dejavnost svojih članov.

Tretja razstava je bila etnografska. Vse modele za loški mali kruhek, ki jih hrani muzej, in tiste iz privatnih zbirk smo razstavili. Razstava ni imela namena razčistiti vprašanj v zvezi z raznimi delavnici modelov, ampak je bila bolj turističnega značaja. Modeli za loški mali kruhek so bili razvrščeni po snovi ali po motiviki v večje skupine, kar je namenu razstave popolnoma ustrezalo. Razstavo smo prenesli tudi na Bled, kjer si jo je ogledalo več kot 6000 obiskovalcev, na Jesenice in v Ziri. V Škofji Loki si je razstavo ogledalo 1523 obiskovalcev v času od 5. do 28. marca.

Izredno zanimanje je vzbudila razstava *nalepk za vžigalične škatlice*, ki jo je pripravil Evgen Burdych iz svoje obsežne zbirke. Tako smo se v Loki in menda celo v Sloveniji prvič srečali z rodno zbirateljev nalepk za vžigalične škatlice ali s filumenistiko. Sličice na teh nalepkah iz vsega sveta so tako raznolike v kvaliteti, motiviki in v vsem, da je bil izbor za razstavo dokaj težaven, posebej še, ko je bilo treba izbrati približno tisoč nalepk izmed desetstisočih, kolikor jih ima v svoji zbirki Evgen Burdych. S to razstavo smo opozorili na galerijo 3219 obiskovalcev, kolikor jih je obiskalo razstavo na loškem gradu od 2. do 26. aprila. Razstavo smo posodili tudi muzeju v Kamniku.

Prvič smo se s sodobno umetnostjo v novi galeriji, ki je med tem že postala znana, srečali ob *deli Ipe Šubica in Janeza Vidica*. Oba slikarja sta iz prve povojne generacije, oba partizanska tiskarja, ki sta za našo razstavo pripravila svoja najnovejša dela. Razstava je bila odprta od 28. aprila do 30. maja in jo je ogledalo 2555 obiskovalcev. Potovala je še v Domžale, Kranj in na Jesenice.

Izreden obisk je doživela tudi razstava *del Dore Plestenjak-Slanove*, ki je obiskovalce presenetila z vrsto akvarelov in gvašev z motivi iz Škofje Loke in bližnje okolice ter z nekaterimi slikami, ki so nastale daleč od tod. Od 2. junija do 27. junija je razstavo obiskalo 2151 ljudi. Posredovali smo jo tudi na Jesenice.

Skoro neopaženo je šla mimo razstava *25 let britanske scenografije*, ki smo jo dobili od britanske ambasade za kratek čas. To je prva razstava, ki je nismo pripravili sami, ampak smo gradivo za razstavo dobili od drugod. Izredno zanimiva razstava je z osnutki, skicami in risbami ter z maketami odrov in scenskih osnutkov pokazala prerez angleške scene-ске umetnosti v preteklem četrstoletju. Razstava je bila odprta od 12. julija do 1. avgusta, obiskalo pa jo je samo 649 ljudi, čemur pa ni kriva sama razstava, ampak čas, v katerem je bila.

Tudi gostje iz Češke niso imeli večjega obiska. Iz Prage so prišli razstavljalci češki likovniki in grafiki Jaroslav Horanek, Václav Sivko in Pavel Sukdolak ter kiparji Miroslav Starec in Eva Horanková. Istočasno so v Kranju razstavljali uporabno umetnost ostali praški gostje, ki so v teh dveh galerijah našli prijateljsko zatočišče na povabilo pododbora DSLU za Gorenjsko. Razstava *del čeških umetnikov* je pomenila tudi prvi stik mlade loške galerije s tujimi ustvarjalci, ki so se o našem delu pohvalno izrazili in organizirali v Pragi za naše gorenjske likovnike galerijo. Čas dopustov je skrčil obisk te zanimive razstave na 767 obiskovalcev. Razstava je bila od 10. do 30. avgusta.

Pravo odkritje je pomenila razstava samouka in samotarja *Petra Jovanoviča* iz Žetine pod Blegošem, ki je od 2. do 20. septembra razstavil okoli štirideset risb in dvanajst plastik iz lipovega lesa. Njegova dela si je ogledalo 1129 obiskovalcev.

Sodobna strujanja v moderni slovenski likovni umetnosti so pokazali *trije mladi umetniki*. Slikar Andrej Ajdič in kiparja Dragica Čadež-Lapajne ter Tone Lapajne so s svojimi deli gostovali v naši galeriji od 25. septembra do 19. oktobra. Razstavo je obiskalo 621 oseb.

Tej razstavi je sledila razstava domačina *Francija Novinca*, ki se mu je pridružil še *France Kokalj*. Razstavila sta vrsto krajin v olju in akvarelu. Novinec pa tudi nekaj portretnih študij. Od 11. oktobra do 4. decembra je razstavo pogledalo 751 obiskovalcev.

Skozi vse leto smo pripravljali razstavo *lesenih poslikanih znamenj iz Poljanske doline* in jo odprli 13. decembra. S to razstavo smo končali sezono v letu 1966. Ker je bila podaljšana do 28. februarja 1967, smo premostili zimske mesece do začetka razstav v novem letu. Razstavo si je ogledalo v tem času 1764 obiskovalcev. Posodili smo jo še na Jesenice in v Kranj. O lesenih poslikanih znamenjih in o razstavi bomo še govorili obširneje.

Prva razstava, ki je sledila razstavi znamenj in torej prva v letu 1967 je bila razstava: *20 let grafike na akademiji za likovno umetnost v Ljubljani*. Ta razstava je prvi plod sodelovanja med akademijo in galerijo akademije ter loškim muzejem. Od 14. marca do 5. aprila je razstavo obiskalo 1029 oseb.

Od 7. aprila do 4. maja sta razstavljala svoja dela kipar *Stane Jarm* iz Kočevja in slikar *Anton Dolenc* iz Ljubljane. Razstavo je obiskalo 986 oseb.

Razstava *del gorenjskih likovnikov* je bila letos odprta šele 5. maja, zaprta pa 21. maja. Razstavljali so: Milan Batista, Marjan Belec, Boris Jesih, Kamilo Legat, Tone Logonder, Henrik Marchel, Jože Meglič, Franci Novinec, Dora Plestenjak-Slana, Dušan Premrl, Janez Ravnik, Ljubko Ravnikar, Janez Sedej, Štefan Simončič, Ive Šubic, Jaka Torkar, Vinko Tušek in Melita Vovk. 1171 oseb si je to razstavo ogledalo.

Mladi slikar in loški rojak Boris Jesih je občinstvo presenetil z razstavo *Motivi iz Škofje Loke*, s katerimi je napolnil vso galerijo. Razstavil je vrsto risb, linorezov in nekaj oljnih slik z motivi iz Škofje Loke, od katerih jih je mnogo znanih, odkril pa je tudi nekaj novih pogledov na naše staro mesto. Zato tudi ni čudno, da je od 22. maja do 22. junija obiskalo razstavo 2008 obiskovalcev.

Drugo sodelovanje z akademijo likovnih umetnosti v Ljubljani predstavljala *razstava slušateljev specialk* na tej akademiji. Podiplomski študij pušča mladim slikarjem in kiparjem dokaj svobode pri ustvarjanju in zato ni čudno, da smo na tej razstavi srečali že kar oblikovane osebnosti. Razstavljali so: Hauko Štefan, Kalaš Bogoslav, Kolakovič Redžo, Kučukalič Aljo, Novšak Teodora, Pengov Ladislav, Pengov Miša, Potočnik Vladimir in Usenik Milena. Razstava ni zaslužila tako majhnega števila obiskovalcev, saj jo je obiskalo od 25. junija do 18. julija komaj 457 ljudi.

Mestni muzej v Ljubljani nam je posodil *kopije fresk Janeza Ljubljanskega*.

Ta razstava, ki je bila odprta 19. julija v času Groharjeve slikarske kolonije, je v času poročanja še odprta, zato bomo prihodnje poročilo začeli prav s to razstavo.

Andrej Pavlovec

ZAPIS O SORICI

V koledarju Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za leto 1931 je poročal Josip Armič, ki je prišel leta 1892 za upravitelja enorazredne ljudske šole v Sorico, o jezikovnih razmerah med otroki v soriških vaseh. V Sorico so bile vsolane vasi Spodnja in Zgornja Sorica ter Spodnje Danje. Druge vasi pod Ratitovcem so bile zaradi oddaljenosti izven šolskega okoliša.

»V Spodnji in Zgornji Sorici,« piše Armič, »ni bilo tedaj opaziti med otroki nobenega ostanka tirolskega narečja. Otroci so govorili in znali le slovensko. V Spodnjih Danjah, mali in izolirani, dobre pol ure od Sorice oddaljeni vasi, ter v ostalih, nevšolanih gorskih vaseh, se je pa med deco ohranila neka mešanica tirolskega narečja in slovenščine. Samostalnike in glagole so rabili večinoma nemško, sklanjali in spregali so jih pa slovensko. V primer navajam nekaj stavkov iz Zumer-Razingerjevega 1. berila, ki je bilo tedaj v rabi, in sicer iz berilnega sestavka: »Košnja« (Moud — Mahdzeit). Ob košnji kosci zarana vstajajo. (Me moude moudarji fri aufstenojo.) Na ramo vremo sklepano koso in si opašejo vodir. (Na okšl nejmajo getonglato zejgnžo in frbindajo kumpf.) Veselo odrinejo na senožeti. (Fro genajo na moud.) Tam se razvrste in urno kose. (Drt se štelajo v vrste in hajlajo mejat.) Rosna trava s cveticami vred pada pod koso. (Betaubter groš mit d'n pšlajn fola pod šrofo zejgnžo.) itd. Otroci se je opravičil zaradi šolske zamude npr. Mama me niso lošal v šolo genat, k'je b'lo t'ko kolt.

Učitelju je bilo treba zaradi Danjarjev prestaviti v danjarsko govorico ves abecednik in 1. berilo, da je pri pouku pomagal tem revežem in dosegel tako prej svoj smoter. To delo je pa trajalo le v nižji skupini. Ko so prestopali otroci v višjo skupino, znali so že slovensko in sledili pouku.

Stari ljudje, ki so sedaj že vsi pomrli, so pa tedaj govorili med seboj še pristno tirolščino. V šoli se je na deci prav dobro poznalo, če je doma kak ded ali babica oziroma kaka druga stara oseba. Tak otrok je bil veliko bolj »zakrknjen German«, ker je doma čul le tirolsko narečje.

Služba božja se je opravljala v minullem stoletju v Sorici vedno v slovenskem jeziku. Pred 30 leti tudi stari ljudje niso več nemško molili — vsaj javno ne.

Leta 1854 so ustanovili šolo v Sorici. Učni jezik je bil vseskozi slovenski. Šola je kmalu iztrebila narečje pri otrocih iz Sorice, le v Spodnjih Danjah se je iz prej navedenih vzrokov ohranilo do konca preteklega stoletja. »Ko se je leta 1880,« nadaljuje Armič, »ustanovilo nemško nacionalno šolsko društvo »Deutscher Schulverein«, je iskalo povsod ostanke nekdanjih nemških naselbin. Pri tem poslu so prišli tudi na sled tirolsko-nemški govorici v Spodnjih Danjah ter tam najeli že tudi sobo, kjer naj bi se deca poučevala nemško. Poslali so iz Ljubljane v Spodnje Danje tudi še učitelja, ki naj bi prevzel ta posel. Takratni posestniki, na katere je s širjenjem slovenskega čtiva posebno vplival tedanji prebogi in narodno zavedni župnik Anton Jamnik, so bili pa že toliko slovensko zavedni, da so poslanega jim učitelja odklonili, češ, saj imamo šolo v Sorici, ter ga odslovili, tako da je pri prihodu v Ljubljano schulvereinski gospodi gotovo pojasnil, da se ne da tu ničesar doseči in napraviti. Poskušali so pač še pozneje podkupiti slovenskega učitelja v Sorici, da bi za »Judežve groše« poučeval nemščino — a tudi to se jim ni obneslo.

Potem pravi Armič, da je njemu še v 90. letih minulega stoletja tedanji okrajni glavar kranjski — hud gornještajerski Nemec — ponujal prav izdatno mesečno nagrado, da bi nekaj ur na teden poučeval otroke nemški. Toda Armič ga je zavrnil in mu rekel, da bo to storil le tedaj, če ga bo šolska oblast v to prisilila. To je bil menda zadnji poizkus — a mnogo prekasen — za rešitev tega germanskega otočiča.

Soričani so kljub narečju, ki se je ohranilo do konca minulega stoletja, postali zavedni Slovenci, kar najbolj pričata imeni Grohar in Kejžar, ki sta oba tamošnja rojaka. Prvi je slovenskim slikarjem odprl pot v širšo javnost, ko je aranžiral prvo razstavo slovenske upodabljaljoče umetnosti na Dunaju, katera je še v rajni Avstriji dokazala, da je tudi oni zatirani in zapostavljeni narodič tam doli na jugu — kulturen. Drugi imenovani pa je naš znani in še živeči velezaslužni kulturni delavec.² Tako končuje Armič svoje poročilo.

Za soriški jezikovni otoček se ni brigal samo Schulverein, temveč celo znanstveniki in gotovo tudi šovinistični politiki v Nemčiji. Okoli leta 1930 sem na Ratitovcu